

Open your mind. LUT.

Lappeenranta University of Technology

Lappeenranta University of Technology

School of Business and Management

A130A30000 Kauppatieteiden kandidaatin tutkielma

Omien osakkeiden hankinta yksityisessä osakeyhtiössä

27.12.2017

Tekijä

Sari Koso

Ohjaaja

Helena Sjögren

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Sari Koso
Tutkielman nimi:	Omien osakkeiden hankinta yksityisessä osakeyhtiössä
Akateeminen yksikkö:	School of Business and Management
Koulutusohjelma:	Kauppätiede/Talousjohtaminen
Vuosi:	2017
Ohjaaja:	Helena Sjögren
Hakusanat:	osakeyhtiö, omien osakkeiden hankinta, varojenjako, peitelty osinko

Tässä tutkielmassa tarkastellaan osakeyhtiön omien osakkeiden hankintaa listaamattoman yhtiön kannalta. Teoriaosuudessa käsitellään omien osakkeiden hankinnan motiiveja, aihetta sääntelevää osakeyhtiölainsäädäntöä sekä verolainsäädäntöä. Empiirisessä osiossa käsitellään omien osakkeiden hankinnan toteutusta sekä arvioidaan aiheeseen liittyviä veroriskejä case-tapauksen sekä toteutuneiden oikeuskäytännön ratkaisujen perusteella.

Tutkimus on laadullinen tutkimus ja lainopillinen tarkastelu sisältäen yhden case-tapauksen omien osakkeiden hankinnan toteutuksesta sekä kaksi korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä ja kaksi keskusverolautakunnan ratkaisua omien osakkeiden hankinnan verotusratkaisuista.

Tutkimus osoittaa, että omien osakkeiden hankintaan liittyy erityisesti verotuksen osalta paljon tulkinnallisia kysymyksiä. Listaamattoman yhtiön osakkeen kauppahinnan määrittäminen aiheuttaa haasteita ja peitelty osingon verotus on merkittävä uhka omien osakkeiden hankinnan verotuksessa. Ennakkoratkaisun tärkeys korostuu yhtiön suunnitellessa omien osakkeiden hankintaa.

Myös vero-oikeuden ja yhtiöoikeuden säännösten huomioiminen saattaa aiheuttaa ristiriitaa; yhtiöoikeuden korostaessa osakkaiden yhdenvertaisuutta, vero-oikeuden säännökset saattavat vastaavissa tilanteissa johtaa peitelty osingon verotukseen.

ABSTRACT

Author: Sari Koso
Title: The acquisition of own shares in a private limited company
School: School of Business and Management
Degree programme: Business Administration/ Financial leadership
Year: 2017
Supervisor: Helena Sjögren
Keywords: limited company, acquisition of own shares, distribution of assets, covert dividend

This thesis examines the acquisition of the company's own shares from a non-listed company. The theoretical part deals with the motives for the repurchase of own shares, the legislation governing the subject matter and the tax legislation. The empirical part deals with the implementation of the repurchase of own shares and assesses the related tax risks on the basis of one case example and the previous case - law solutions.

The study is a qualitative research and legal review, including one case for the acquisition of treasury shares and two decisions of the Supreme Administrative Court and two decisions of the Central Tax Board on the taxation solutions for own shares.

The study shows that the acquisition of own shares involves a lot of interpretative questions., especially in terms of taxation. The determination of the purchase price of unlisted company shares is challenging and the taxation of covert dividends is a significant threat to the repurchase of own shares. The importance of the preliminary ruling by a tax authority is emphasized when the company plans to acquire its own shares.

Taking account of tax law and company law provisions may also result conflict; when company law emphasizing the equality of shareholders, in similar situation tax law acts may result in taxation of covert dividends.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	2
1.1	Tutkimuksen aihe, aiempi tutkimus ja tavoitteet	3
1.2	Ongelmanasettelu ja rajaukset	3
1.3	Teoreettinen viitekehys	4
1.4	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen rakenne.....	5
2	OMIEN OSAKKEIDEN HANKKIMISEN MOTIIVIT JA SÄÄNTELY	6
2.1	Omien osakkeiden hankkimisen motiivit	7
2.2	Osakeyhtiölain sääntely	9
2.3	Päätöksenteko	10
2.4	Osakkeiden suunnattu hankkiminen	11
2.5	Omat osakkeet kirjanpidossa ja toimenpiteet hankinnan jälkeen	12
3	HANKINTAHINNAN MÄÄRITTÄMINEN JA VEROTUSNÄKÖKOHDAT	13
3.1	Osakkeen arvonmääritys	13
3.2	Verotusnäkökohdat	16
3.2.1	Yhtiön verotus.....	16
3.2.2	Luovuttajan verotus	17
3.2.3	Verotukselliset riskit.....	18
3.2.4	Vakiintuneen oikeuskäytännön ja ennakkopäätösten merkitys verotuksen tulkintatilanteissa	21
4	CASE ESIMERKKI JA OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ.....	22
4.1	Case Hartexport	22
4.2	Oikeuskäytäntöä	26
4.2.1	KHOn päätöksiä ja Keskusvarolautakunnan ratkaisuja	26
4.2.2	Yhteenvetoa oikeuskäytännön perusteella	29
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	30

LYHENTEET

OYL	Osakeyhtiölaki 624/2006
EOYL	Edellinen osakeyhtiölaki 734/1997
VOYL	Vanha osakeyhtiölaki 734/1978
AML	Arvopaperimarkkinalaki 746/2012
TVL	Tuloverolaki 1535/1992
PerVL	Perintöverolaki 378/1940
VML	Verotusmenettelylaki 1558/1995
KILA	Kirjanpitolautakunta
KHO	Korkein hallinto-oikeus

1 JOHDANTO

Omien osakkeiden hankinta on yksi tapa jakaa yhtiön varoja osakkaille. Omien osakkeiden hankinta on tullut Suomen osakeyhtiölainsäädännössä mahdolliseksi vuonna 1997, kun vastaavasti aiemmin lainsäädännössä oli erityinen kielto omien osakkeiden vastikkeellisesta hankkimisesta. (OYL 13, VOYL 7) Listaamattomassa yhtiössä omien osakkeiden hankinta tulee yleisimmin ajankohtaiseksi omistuksenmuutostilanteissa, sukupolvenvaihdokseen valmistautuessa tai muiden yritysjärjestelyjen yhteydessä.

Omien osakkeiden hankinta yhtiölle on houkutteleva mahdollisuus erityisesti siitä syystä, että näin omistajanvaihdokseen voidaan käyttää yhtiön omia varoja, eikä jäljelle jäävien osakkeenomistajien tarvitse sitoa omia pääomia järjestelyyn. Edellytyksenä toki on, että yhtiöllä on riittävästi vapaita omia pääomia ja kassavaroja kaupan toteuttamiseksi, eikä järjestely johda yhtiön maksukyvyttömyyteen. (Rekola-Nieminen,2012,46)

Yksityisessä osakeyhtiössä omien osakkeiden hankinnan suunnittelu on tärkeää ja erityisen suuri huomio kannattaa kiinnittää yrityksen käyvän arvon määrittämiseen. Mikä on osakkeesta maksettava hinta? Hinnan ollessa liian korkea on verotuksellisenä riskinä peitelty osinko ja liian matala hinta taas saattaa aiheuttaa verottajan taholta lahjaverotulkintaa. Omien osakkeiden hankinnan verokysymyksiin liittyy muutoinkin paljon tulkintaa, eikä aukottomasti selkeitä vastauksia välttämättä löydy lainsäädännöstä ja tästä syystä aiemman oikeuskäytännön merkitys korostuu. Kuinka toteutuu verotuksen ennakoitavuus omia osakkeita hankittaessa? Mielenkiintoinen seikka on myös verotuksen mahdollisesti ohjaava vaikutus omien osakkeiden hankintapäätöksiä tehtäessä.

Omien osakkeiden hankintaa sääntelee yhtäältä osakeyhtiölaki ja toisaalta verolainsäädäntö ja tutkimuksen kannalta on erityisen mielenkiintoista tasapainoilu näiden välillä. Sama lainsäädäntö sääntelee sekä pörssiyhtiöitä, että yksityisiä osakeyhtiöitä, mutta osakkeiden hankinnan motiivit ja verotukselliset riskit ovat kuitenkin hyvin erilaiset pörssiyhtiöissä kuin yksityisissä yhtiöissä.

1.1 Tutkimuksen aihe, aiempi tutkimus ja tavoitteet

Itsenäisenä aiheena omien osakkeiden hankinnasta löytyy melko niukasti aiempaa tutkimusta. Tosin omien osakkeiden hankkiminen kuuluu laajempaan joukkoon osakeyhtiön varojenjako, josta kokonaisuutena on hyvinkin laajalti kirjallisuutta ja tieteellisiä artikkeleita, joissa sivutaan myös omien osakkeiden hankintaa. Muun muassa Mähönen, Säiläkivi, Villa kirjassaan osakeyhtiölaki käytännössä (2006) läpikäyvät yksityiskohtaisesti omien osakkeiden hankintaan liittyvää sääntelyä. Nykänen Verotus-lehden artikkelissaan, Osakeyhtiön hallussa olevien omien osakkeiden luovutuksen veroseuraamuksista (2007), käsittelee laajasti omien osakkeiden hankinnan verotuskysymyksiä. Kukkonen-Walden kirjassaan PK-yrityksen verosuunnittelu (2014) tuovat esille omien osakkeiden hankintaan liittyviä verotusriskejä osakkeen arvonmäärittelyyn ja peiteltyyn osinkoon liittyen.

Omien osakkeiden hankintaan liittyy paljon, erityisesti verotuksen osalta tulkinnallisia tilanteita ja tämä tekee aiheesta erityisen mielenkiintoisen ja haastavan tutkittavan.

Tutkimuksessa keskitytään listaamattoman yhtiön omien osakkeiden hankkimiseen, sääntelyyn ja motiiveihin sekä yksityisen osakeyhtiön omien osakkeiden hankintaan liittyviin verotuskysymyksiin ja muihin esille tuleviin erityistilanteisiin. Tavoitteena on hahmottaa vallitseva lainsäädäntö ja kuinka omien osakkeiden hankinta tulisi toteuttaa ja kartoittaa mahdollisimman monipuolisesti listaamattoman yhtiön omien osakkeiden hankintaan liittyviä verotusnäkökohtia ja osakkeiden arvostukseen liittyviä näkökulmia.

1.2 Ongelmanasettelu ja rajaukset

Mikä motivoi yrityksiä hankkimaan osakkeitaan ja mitä seikkoja tulisi ottaa huomioon ennen omien osakkeiden hankintaa ja liittykö järjestelyyn mahdollisesti riskejä? Osakkeen arvostaminen, verolainsäädäntö tulkintoineen ja osakeyhtiölain

säädökset asettavat omat haasteensa, kun yritys suunnittelee omien osakkeiden hankkimista.

Kirjallisuuden sekä case-tapauksen ja muutamien oikeustapausten perusteella pyrin vastaamaan kandidaatintyössä seuraaviin tutkimuskysymyksiin.

Päätutkimuskysymys:

Mitkä ovat syitä omien osakkeiden hankkimiseen yksityisessä osakeyhtiössä?

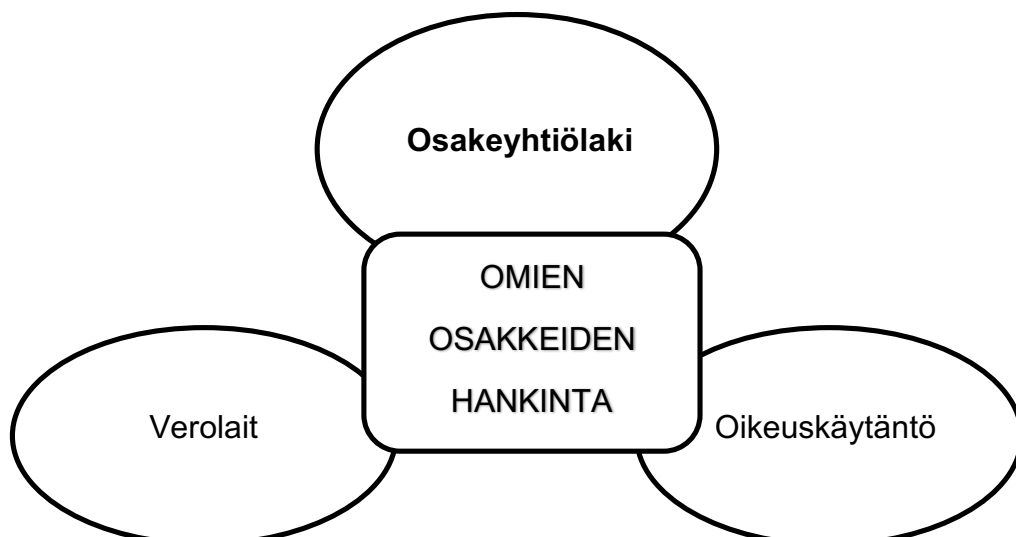
Alatutkimuskysymys::

Mitä verotuksellisia riskejä liittyy omien osakkeiden hankintaan?

Tutkimus rajoittuu koskemaan suomalaisten listaamattomien yhtiöiden omien osakkeiden hankintaa ja keskittyy tilanteisiin, joissa yhtiö hankkii omia osakkeitaan vapaaehtoisesti. Tutkimuksessa ei myöskään käsitellä omien osakkeiden pantiksi ottamista.

1.3 Teorettinen viitekehys

Tutkielman teorettinen viitekehys on havainnollistettu seuraavassa kuviossa:

Työn teoreettisessa viitekehyksessä tutustutaan omien osakkeiden hankinnan määritelmiin ja sääntelyyn osakeyhtiölain sekä verolainsäädännön säädösten perusteella, oikeuskäytäntö huomioiden. Erotetaan käsitteet omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen sekä läpikäydään prosessin päätöksentekoa ja jotta aiheesta saataisiin selkeä kokonaiskuva, valotetaan hieman myös järjestelyn eroja pörssiyhtiöissä ja listaamattomissa yhtiöissä.

Tutkimusotteena on lainopillinen tarkastelu, tarkoituksena selvittää ja systematisoida lainsäädännön sisältöä. Tässä tutkimuksessa ensisijaisena lähteenä on voimassa oleva lainsäädäntö ja keskeiset lainkohdat ovat osakeyhtiölain 15 luvun omien osakkeiden hankintaa, tuloverolain 32 ja 45 §:n pääomatulon ja luovutusvoiton verotusta, perintöverolain 9 ja 18 §:n varojen arvostamista perintö- ja lahjaverotuksessa sekä verotusmenettelylain 29 §:n peiteltyä osinkoa koskevat säännökset. Virallislähteillä, kuten verohallinnon antamilla ohjeilla ja aiemmalla oikeuskäytännöllä kuten korkeimman hallinto-oikeuden sekä keskusverolautakunnan ratkaisuilla on merkittävä osa tutkielman lähdemateriaalina.

1.4 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen rakenne

Tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen ja ilmiötä pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyritään löytämään ja paljastamaan tosiasioita enemmän kuin todentamaan jo olemassa olevia totuuksia. (Hirsjärvi et.al.,2009,161).

Tutkimusstrategian osalta tapaustutkimus kuvaa tätä tutkimusta parhaiten. Tapaustutkimuksessa tarkastellaan yhtä tai useampaa tapausta, joiden määrittely, analysointi ja ratkaisu on tapaustutkimuksen keskeinen tavoite ja laajaakin kokonaisuutta tarkastellaan monipuolisesti (Eriksson, Koistinen ,2014,6,48).

Tutkimuksessa on lainopillinen ote ja tutkimusaineistona on hyödynnetty oikeuskirjallisuuden ohella oikeuskäytäntöä korkeimman hallinto-oikeuden ja keskusverolautakunnan ratkaisujen perusteella sekä case tapausta liittyen omien osakkeiden hankintaan.

Tutkielman alussa kartoitetaan syitä, miksi yhtiöt hankkivat omia osakkeitaan, seuraavaksi tarkastellaan vallitsevaa lainsäädäntöä ja prosessia yleisesti. Tämän jälkeen käydään läpi osakkeen arvonmääritykseen liittyviä tekijöitä, omien osakkeiden hankinnan verovaikutuksia yhtiön sekä osakkaiden kannalta ja huomioidaan erityisesti peitelty osingon riskitilanteet sekä tarkastellaan myös aiemman oikeuskäytännön merkitystä verotuksessa yleisesti.

Teoriaosuuden jälkeen käsitellään case-tapaus listaamattoman yhtiön omien osakkeiden hankinnasta. Case tapauksessa kartoitetaan käytännönläheisesti, miksi yhtiö on hankkimassa omia osakkeitaan ja perehdytään päätöksentekoprosessiin sekä osakkeen arvostusperusteisiin. Tapauksessa pohditaan myös, liittyykö järjestelyyn verotuksellisia riskejä ja jos liittyy, niin kuinka niitä pyritään välttämään ja tutkimuksen lopussa läpikäydään aiempaa oikeuskäytäntöä KHO:n päätösten ja keskusverolautakunnan ennakkoratkaisujen pohjalta.

2 OMIEN OSAKKEIDEN HANKKIMISEN MOTIIVIT JA SÄÄNTELY

Omien osakkeiden hankkimisessa on kyse tilanteesta, jossa yhtiö tarjoutuu ostamaan itselleen omia osakkeitaan osakkeenomistajilta ja nämä luovuttavat osakkeet yhtiölle vapaaehtoisesti. Hankinta voi tapahtua joko vastikkeellisesti tai vastikkeetta. (Mähönen et al, 2006, 453) Omien osakkeiden hankinta on yksi tapa jakaa yhtiön varoja osakkaille ja rinnastetaan osakeyhtiölain 13 pykälässä voitonjakoon ja yksityisessä osakeyhtiössä se voi usein myös olla osa sukupolvenvaihdoksen toteutusta. (Kukkonen, Walden , 2014, 236)

Pörssiyhtiön ja yksityisen yhtiön osakkeiden hankkimisen motiiveissa sekä ilmoitusvelvollisuudessa on melko paljon eroja. Myös omien osakkeiden

hankinnan rajoitukset eroavat listaamattomien ja pörssiyhtiöiden välillä: Osakeyhtiölain 15 luvun mukaan listaamaton yhtiö ei saa hankkia itselleen kaikkia omia osakkeitaan, pörssiyhtiö saa hankkia omia osakkeitaan enintään siten, että omien osakkeiden määrä ei ylitä kymmentä prosenttia yhtiön osakepääomasta.

2.1 Omien osakkeiden hankkimisen motiivit

Vaikka tutkimuksessa keskitytään yksityisiin osakeyhtiöihin, on kokonaiskuvan kannalta syytä valaista myös pörssiyhtiöiden motiiveja omien osakkeiden hankintaan. Pörssiyhtiöiden motiivit omien osakkeiden hankintaan liittyvät yleisimmin varojen jakamiseen, eli tällä korvataan osinkoja. Yksi syy voi myös olla pääomarakenteen sopeuttaminen, eli näin voidaan kasvattaa yhtiön vieraan pääoman määrää yhtiön omaan pääomaan nähden ja tämän seurauksena yhtiön omavaraisuusaste pienenee ja velkaantuneisuusaste kasvaa. Tiedonvälitysmotiivi voi olla myös syynä omien osakkeiden hankintaan; kun yhtiö ilmoittaa markkinoille hankkivansa omia osakkeitaan, tämä tulkitaan usein siten, että yhtiön johto katsoo osakkeen olevan aliarvostettu ja näin osakkeen kurssin odotetaan reagoivan positiivisesti. Eräs syy voi myös olla yritysvaltauksilta suojautuminen, kun markkinoille jäävien osakkeiden määrä vähentyy niin yleensä markkinoille jäävien osakkeiden kurssi nousee, eikä yhtiö välttämättä ole enää houkutteleva valtauskohte. Yhtenä syynä omien osakkeiden hankintaan voi olla yritysjärjestelyjen rahoittaminen ja omia osakkeita voidaan myös käyttää rahoitusvälineenä yrityskaupassa tai yritysjärjestelyssä. (Malmivaara, 2002,15-22)

Listaaamattoman yhtiön motiivit omien osakkeiden hankintaan taas useimmin liittyvät erilaisiin omistusjärjestelyihin, ei niinkään yhtiön tunnuslukuihin tai osakkeen arvostamiseen vaikuttamiseen. Listaamattomat yhtiöt hankkivat osakkeitaan yleisimmin valmistautuessaan sukupolvenvaihdokseen tai muuhun omistajanvaihdokseen (Rekola-Nieminen, 2012,46). Yhtiön haltuun voi päätyä sen omia osakkeita myös siten, että osakeyhtiö päättää OYL 9 §:n mukaisesta maksuttomasta osakeannista itselle ja omia osakkeita voi tulla yhtiölle myös

erilaisten yritysjärjestelyiden, kuten jakautumisten tai sulautumisten yhteydessä (Nykänen, 2007,46).

Sukupolvenvaihdos tai muu omistajanvaihdos

Omien osakkeiden hankkimien on yksi tapa toteuttaa sukupolvenvaihdos perheyhtiössä. Motiivina järjestelyyn on yleisimmin se, että omien osakkeiden hankinta antaa mahdollisuuden rahoittaa yhtiön hankintaa sen omilla varoilla. Järjestely vaikuttaa yhtiössä siten, että kaupan jälkeen yhtiön arvo ja voitonjakokelpoiset varat pienenevät. Huolimatta siitä, että kysymyksessä on sukupolvenvaihdos, niin näissä tilanteissa ei kuitenkaan voida soveltaa TVL 48 §:n verovapaussäännöksiä, koska osakkeiden hankkijana on yhtiö eikä suoraan sukulaiset. (Kukkonen-Walden, 2014, 236-237)

Huomioitavaa on, että osakeomistusta on jo aiemmin täytynyt siirtää toiminnan jatkajalle, jotta hänen suhteellista omistusosuutta yhtiössä voidaan kasvattaa omia osakkeita hankkimalla. Toinen huomionarvoinen seikka on osakkeiden luovutushinta; sukupolvenvaihdostilanteissa voi olla houkuttelevaa siirtää osakkeet jatkavalle sukupolvelle mahdollisimman edullisesti ja alihintainen luovutus saattaa johtaa lahjaverotukseen. (Lindgren,2014,54) Lahjaverotilanteen vero vaikutuksista lisää luvussa 3.2.3 ja tutkielman loppupuolella on myös esitelty KHO:n ratkaisu (KHO:2016:76) sukupolvenvaihdokseen ja lahjaverotukseen liittyen.

Koska omien osakkeiden hankinta on aina yhtiön varojen jakamista osakkaille, tulee myös sukupolvenvaihdosluovutuksissa huomioida osakeyhtiölain peiteltyä osinkoa koskevat säännökset (Verohallinto,2013a). Omien osakkeiden verotusnäkökohtia ja peiteltyä osinkoa käsitellään tarkemmin luvussa 3.2.

Maksuton osakeanti yhtiölle

Nykyisen osakeyhtiölain mukaan yhtiö voi päättää maksuttomasta osakeannista itselleen, tosin yhtiö ei voi edelleenkään osallistua muuhun kuin maksuttomaan osakeantiin. Tällaisen annin tarkoituksena on esimerkiksi helpottaa

yrittäjäkauppojen toteutusta, jolloin yhtiöllä on hallussaan kaupan maksuvälineeksi tarvittavia yhtiön omia osakkeita. (Nykänen, 2007,46) Osakeannin jälkeen osakkaiden omistussuhteet, omistuksen arvo tai sisältö eivät muutu, koska yhtiön varoja ei jaeta ulos. Yhtiö ei myöskään saa lisää varallisuutta, koska yhtiö ei maksa osakkeista mitään. Osakkeet ovat rekisteröitynä valmiina laskettavaksi liikkeeseen, mutta ovat yhtiön hallussa, eivätkä tuota osakeoikeuksia tai – velvollisuuksia ja yhtiö saa osakkeista vastikkeen vasta kun luovuttaa osakkeet eteenpäin tai ne voidaan osakeannissa luovuttaa maksutta. (Martikainen,2010,20)

2.2 Osakeyhtiölain sääntely

Omien osakkeiden hankkiminen on Suomessa tullut mahdolliseksi 1.9.1997 voimaantulleen osakeyhtiölain muutoksen myötä. Tällöin laista poistettiin siinä aiemmin ollut kielto omien osakkeiden vastikkeellisesta hankkimisesta ja siitä alkaen osakeyhtiöiden on ollut mahdollista ostaa ja myydä omia osakkeitaan voitonjakokelpoisilla varoillaan. Säännökset sisältyivät aiemmin osakeyhtiölain 7 lukuun, sittemmin lakia on uudistettu ja uusi osakeyhtiölaki OYL 624/2006 tuli voimaan 1.9.2006. Tämän lain 15 luvussa säädetään osakeyhtiön omien osakkeiden hankkimisesta ja sen mukaan yhtiö voi käyttää osakkeidensa hankkimiseen vapaan pääoman lisäksi myös sidottua omaa pääomaa, mutta tällöin tulee noudattaa osakepääoman alentamista koskevaa velkojainsuojamenettelyä, josta säädetään osakeyhtiölain 14 luvussa.

Osakeyhtiölain luvussa 15 säädetään omien osakkeiden hankinnan lisäksi myös yhtiön omien osakkeiden lunastamisesta, pantiksi ottamisesta ja mitätöimisestä. On syytä erottaa termit omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen: Omien osakkeiden hankkimisella tarkoitetaan vapaaehtoista omien osakkeiden ostoa ja lunastamisella taas tarkoitetaan pakkoon perustuvaa omien osakkeiden ottamista yhtiölle joko vastikkeellisesti tai vastikkeetta. (Mähönen et.al.,2006,17,446) Lunastustilanteita voidaan jakaa joko lakiin tai sopimukseen perustuviin. (Pönkä,2015,95). Esimerkkinä pakkoon perustuvasta osakkeiden lunastamisesta

on yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeeseen OYL 3:7 §:ään perustuva yhtiön oikeus lunastaa osake. (Reinikainen et.al., 2007,233)

Yhtiön haltuun tulleesta omasta osakkeesta tulee tehdä merkintä osake- ja osakasluetteloon. Yhtiön hallussa olevien omien osakkeiden oikeudet ovat kuitenkin lepotilassa, eivätkä ne anna oikeuta osinkoon, eikä niiden perusteella ole äänioikeutta yhtiökokouksessa. Yhtiölle kuuluvaa osaketta ei myöskään oteta lukuun, kun esimerkiksi pätevän päätöksen syntymiseen vaaditaan kaikkien osakkeenomistajien suostumus. (Reinikainen et.al., 2007, 49,237)

2.3 Päätöksenteko

Osakeyhtiölain 15 luvun 5 §:ssä säädetään, että päätöksen omien osakkeiden hankkimisesta tekee yhtiökokous, mutta yhtiökokous voi myös valtuuttaa hallituksen toimeenpanemaan päätöksen tiettyjen raamien rajoissa. Valtuutus päätöksessä raameina tulee mainita osakkeen enimmäismäärä osakelajeittain, valtuutuksen voimassaolo, joka voi olla korkeintaan 18 kuukautta ja vastikkeen vähimmäis- ja enimmäismäärä. Valtuutuksen nojalla voi omia osakkeita hankkia vain vapaalla omalla pääomalla. Yhtiökokouksen päätökseen omien osakkeiden hankkimisesta riittää yksityisessä yhtiössä yksinkertainen äänten enemmistö eli yli puolet annetuista äänistä kun taas julkisessa osakeyhtiössä päätös on tehtävä määräenemmistöllä, eli kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Lähtökohtana omien osakkeiden hankinnassa on osakkaiden yhdenvertaisuus, eli kultakin osakkeenomistajalta hankitaan osakkeita heidän omistuksensa suhteessa. Tosin myös suunnattu hankkiminen, eli tilanne jossa yhtiö hankkii osakkeita vain tietyiltä osakkailta, on mahdollista, mutta tähän pitää olla yhtiön kannalta painava taloudellinen syy. (Nykänen,2007,45) Suunnattuun hankintaan palataan tarkemmin luvussa 2.4.

Hankintapäätöksen sisältö

OYL 15 luvun 6 §:n mukaan tulee omien osakkeiden hankkimispäätöksessä aina mainita, onko kyseessä omien osakkeiden hankkiminen vai lunastaminen, hankittavien osakkeiden lukumäärä tai enimmäismäärä osakelajeittain, keneltä osakkeita hankitaan ja mikäli kysymyksessä on suunnattu hankkiminen, tulee se perustella, eli siihen tulee olla yhtiön kannalta painava taloudellinen syy. Päätöksessä tulee myös ilmoittaa aika, jonka kuluessa osakkeet on tarjottava yhtiölle sekä vastike, joka osakkeista maksetaan määräämisperusteluineen sekä tieto siitä, jos vastike on muuta omaisuutta kuin rahaa ja selvitys ko. omaisuuden arvosta. Päätöksestä tulee myös käydä ilmi vastikkeen maksuaika sekä omien osakkeiden hankinnan vaikutus yhtiön omaan pääomaan.

2.4 Osakkeiden suunnattu hankkiminen

Kuten edellisessä luvussa todettiin niin lähtökohtaisesti osakeyhtiölaki sääntelee, että yhtiö hankkii omia osakkeitaan kaikilta osakkailta heidän omistuksensa suhteessa, perusteena tälle säädökselle on osakeyhtiölain yhdenvertaisuusperiaate. On myös mahdollista, että osakkeita hankitaan vain tietyiltä osakkeenomistajilta ja muuten kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa ja tätä kutsutaan osakkeiden suunnatuksi hankinnaksi (Nykänen,2007,45). Päätöksen suunnatusta hankinnasta tekee yhtiökokous hallituksen esityksestä tai vaihtoehtoisesti yhtiön hallitus voi tehdä itse päätöksen valtuutuksen nojalla. Päätösehdotukseen kirjattu perustelu siitä, miksi osakkeiden hankinta on toteutettu suunnattuna, tulee olla osakkaiden nähtävänä ja lähetettävä osakkeenomistajalle tämän sitä pyytäessä . (Mähönen, 2006, 456-457)

Osakkeenomistajien kannalta suunnatussa hankinnassa on kyse siitä, että tiettyjen osakkeenomistajien oikeutta osakkeista luopumiseen tuetaan yhtiövarallisuudella ja yhtiön voitonjakokelpoista varallisuutta ohjautuu vain osalle osakkeenomistajista. Osakkeista luopujat voivat näin saada yhtiön voitonjakokelpoisia varoja tilanteessa, jossa osakkeille ei välttämättä olisi muita

kiinnostuneita ostajia kuin yhtiö itse, eikä uusien voittovarojen tuotoistakaan tulevaisuudessa ole varmuutta. (Varis,2016,94,100)

OYL15 luvun 6 §:n mukaan omien osakkeiden suunnattuun hankkimiseen tulee olla yhtiön kannalta painava taloudellinen syy ja yhtiökokouksen 2/3 enemmistön päätös. Painavaa syytä arvioitaessa ' yhtiön toiminnan jatkuvuuden turvaaminen' lienee aina yhtiön kannalta riittävän painava taloudellinen syy (Rekola-Nieminen, 2012,47). Näin varmasti yksityisessä yhtiössä onkin, mutta pörssiyhtiön osalta painavan syyn arviointi lienee monimutkaisempaa esimerkiksi arvopaperimarkkinallain vaatimusten ja sisäpiirisäädösten johdosta.

2.5 Omat osakkeet kirjanpidossa ja toimenpiteet hankinnan jälkeen

Yhtiön omistamista omista osakkeista tulee tehdä selkoa sekä taseessa että sen liitetietona ja mikäli yhtiö laatii toimintakertomuksen, myös siinä tulee antaa tietoja omien osakkeiden hankkimisesta. Listaamaton yhtiö ei saa esittää taseessa varoina omia osakkeitaan, vaan niiden hankintamenon tulee vähentää vapaata omaa pääomaa. (Leppiniemi et.al.,2005, 261) Pörssiyhtiö sitä vastoin voi merkitä hankkimansa omat osakkeet myös taseen varoiksi. (Leppiniemi ,2003,.223)

Omien osakkeiden hankkimista koskevan päätöksen kirjauskäytäntö on vakiintumatonta, eikä päätöstä tarvitse kirjata lainkaan. Omien osakkeiden ostamiseen varattu rahamäärä voidaan siirtää jaettavissa olevan vapaan oman pääoman erästä *Edellisten tilikausien voitto* muuhun pääoman erään, joka ilmaisee varojen käyttötarkoituksen esimerkiksi *Omien osakkeiden hankintarahasto* (Leppiniemi et.al, 2005, 261-264)

Noteeraamaton osakeyhtiö voi pitää omat osakkeensa ilman velvollisuutta luovuttaa tai mitätöidä niitä tietyssä ajassa ja mikäli yhtiö on hankkinut omia osakkeitaan vastoin osakeyhtiölain säännöksiä, tulee omat osakkeet luovuttaa ilman aiheutonta viivytystä. (OYL 15:4§,12§) Yksityisen yhtiön osalta tilanne on melko teoreettinen, eli yhtiö olisi hankkinut tai lunastanut kaikki osakkeensa ja

julkisen yhtiön osalta säännös koskee lähinnä tilannetta, jossa julkinen osakeyhtiö on hankkinut tai lunastanut yli kymmenesosan osakkeistaan. ” Aiheeton viivytys” on katsottu olevan alle vuosi saannosta. Mikäli yhtiö ei ole luopunut vastoin säädöksiä sen hallinnassa olevista osakkeista, tulee osakkeet mitätöidä. (Mähönen et.al., 463)

OYL15 luvun 12 §:ssä säädetään, että yhtiön hallitus voi tehdä päätöksen yhtiön hallussa olevien osakkeiden mitätöimisestä ja omien osakkeiden mitätöinti tulee ilmoittaa rekisteröitäväksi viipymättä ja osakkeet on mitätöity vasta kun ilmoitus on rekisteröity. Mitätöinnistä tulee tehdä myös merkintä osakekirjaan (OYL 3:11§).

3 HANKINTAHINNAN MÄÄRITTÄMINEN JA VEROTUSNÄKÖKOHDAT

Erityinen huomio kiinnittyy osakkeista tarjotun vastikkeen ja osakkeen käyvän hinnan suhteeseen ja yksityisessä osakeyhtiössä käyvän hinnan määrittely on melko vaikeaa markkinahinnan puuttuessa. Perusteluvollisuus hankintahinnan asianmukaisuudesta on yhtiön hallituksella. (Mähönen, 2006, 456-457) Osakkeen arvon tulee olla käypä, koska osakkeen yli- tai aliarvioiminen voi aiheuttaa verotuksessa ongelmatilanteita, kuten myöhemmin luvussa 3.2.3 tuodaan esiin.

3.1 Osakkeen arvonmäärittely

Yksityisen yrityksen arvonmäärittely on monitahoinen kysymys. Omistajayrittäjät odottavat usein selkeää laskentakaavaa ja analyysiä yrityksen arvon määrittelyyn, mutta yritysten vertailu eri toimialojen ja liiketoiminnan koon sekä markkinatilanteen välillä on haasteellista. Arvonmäärittelyssä on myös oleellista huomioida perustuuko yrityksen liiketoiminta pääosin suureen pääoman tarpeeseen vai koulutettuun ja ammattitaitoiseen henkilökuntaan. Erilaiset kassavirtamallit, jotka perustuvat ennusteisiin tulevaisuuden liiketoiminnasta, ovat usein käytettyjä arvostusmalleja, mutta ovatko ennusteet uskottavia ja saavutettavissa? Arvonmäärittelymalleista huolimatta yrityksen arvo on kuitenkin

aina riippuvainen siitä, paljonko ostava osapuoli on siitä halukas maksamaan. (Smith, 2017)

Yhtiön hankkiessa omia osakkeitaan perustana osakkeen arvostuksessa on käypä hinta. Pörssiyhtiön osalta arvonmääritys on selkeää, eikä tulkinnalle jää juurikaan tilaa, koska markkinat määräävät osakkeen hinnan, mutta listaamattoman yhtiön osalta käyvän arvonmääritys haasteellisempaa ja tuleekin tehdä tapauskohtaisesti. Lähtökohtana osakkeen arvostuksessa on yhtiön tuore tilinpäätös tai välitilinpäätös, jonka perusteella tulos ja tase puretaan osiin ja analysoidaan kohta kohdalta. Huomiota kannattaa kiinnittää erityisesti oikea-aikaisesti hankittuihin lausuntoihin sekä uskottavaan dokumentaatioon omaisuuserien arvosta. Käypänä arvona voidaan yleensä vähintään pitää taseen mukaista substanssiarvoa. Myös yrityksen tuottoarvo tulee ottaa huomioon yrityksen arvoa määriteltäessä. (Kukkonen-Walden, 2014, 239,240)

Verohallinnon ohjeessa Varojen arvostamisesta perintö- ja lahjaverotuksessa on selvitetty periaatteita, joiden mukaan noteeraamattoman yhtiön arvo tulisi määritellä verotuksessa. Ohjeessa peruseriaatteena on myös käypä arvo eli omaisuuden todennäköinen luovutushinta (PerVL 9.1 §). Varat arvostetaan siirtohetken tilanteeseen ja vastaavasti velat arvostetaan myös käyvän arvon mukaan

Yrityksen arvonmäärityksessä tulevat usein esiin käsitteet substanssiarvo ja tuottoarvo. Substanssiarvolla tarkoitetaan rahamäärää, joka saataisiin jos yrityksen toiminta lopetettaisiin tiettyyn hetkeen, myytäisiin tuotannontekijät ja maksettaisiin velat pois ja yrityksen tuottoarvo on toimivan yrityksen arvo, jossa otetaan huomioon yrityksen tulevien rahavirtojen nykyarvo (Leppiniemi et.al,2017)

Substanssiarvo

Yleisesti voidaan ajatella, että substanssiarvo on yrityksen vähimmäisarvo. (Leppiniemi et.al,2017) Verohallituksen ohjeen ' varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa' mukaan substanssiarvo lasketaan vähentämällä yhtiön

varoista sen velat. Nämä määritellään yleensä viimeksi päättyneet tilikauden taseen mukaan, tosin arvonmäärityksessä voidaan myös käyttää välitilin päätöksen mukaista tasetta, mutta sen pitää olla yhtiökokouksessa vahvistettu ja mikäli osakkeiden hankinta tapahtuu alle kahden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä, voidaan arvonmäärityksessä käyttää myös päättyvältä tilikaudelta laadittua tasetta. Substanssiarvon määrittelyssä tasearvot ovat laskennan perustana, mutta jokainen yksittäinen varallisuuserä arvostetaan niiden käypään arvoon. Jos substanssiarvo on negatiivinen, eli velat ovat varoja suuremmat, yrityksen substanssiarvo on nolla ja velkojen varat ylittävä määrä huomioidaan käypää arvoa pienentävänä seikkana.

Tuottoarvo

Verohallituksen ohjeessa 'Varojen arvostamisesta perintö- ja lahjaverotuksessa' lasketaan tuottoarvo yrityksen kolmen edellisen vuoden tulosten keskiarvo ja tälle lasketaan 15 %:n korko ja mikäli yrityksen vuositulosten keskiarvoksi saadaan negatiivinen luku, pidetään tuottoarvona nollaa.

Osakkeen arvo

KILA on yleisohjeessaan 11.6.2013 pohtinut substanssiarvon ja tuottoarvon suhdetta yrityksen arvonmäärityksessä seuraavasti: mikäli osakkeiden todennäköisen luovutushinnan määrittämiselle ei ole muuta luotettavaa perustetta, tulee ne arvostaa tuottoarvon ja substanssiarvon perusteella, edellyttäen, että osakkeille on kohtuullisella todennäköisyydellä ostaja, kun osakkeita realisoidaan.

Verohallinnon ohjeistuksessa painotetaan, että yrityksen arvonmäärityksessä tulee huomioida määritettävän yrityksen toiminta ja tilanne. Tapauskohtaisesti voidaan painottaa joko tuotto- tai substanssiarvoa. Tuottoarvon painoarvo on yleensä suurempi kuin substanssiarvon sellaisissa yrityksissä, joiden arvo perustuu muihin tekijöihin kuin taseessa näkyviin eriin, kuten esimerkiksi aineettomiin oikeuksiin, ammattitaitoiseen henkilökuntaan, tuotteisiin, asiakasverkostoon yms. tekijöihin. Substanssiarvon painoarvo on taas suurempi, jos yrityksen tulos perustuu suurelta

osin yrityksen toiminnasta pois jäävän henkilöstön työpanokseen. Arvo voidaan määritellä pelkän substanssiarvonkin perusteella tilanteissa, joissa yritystoimintaa ei ole tarkoitus jatkaa. (Verohallinto, 2016b)

3.2 Verotusnäkökohdat

Omien osakkeiden hankinnan verovaikutuksia lähestytään sekä yhtiön että osakkeista luopujan näkökulmasta. Luvussa kartoitetaan omien osakkeiden hankintaan liittyviä verotuksellisia riskejä sekä pohditaan verotuksen ennustettavuutta ennakkopäätösten ja aiemman oikeuskäytännön valossa.

3.2.1 Yhtiön verotus

Omien osakkeiden hankinnalla ei ole suoraa vaikutusta osakkeita ostavan yhtiön verotukseen, mutta muutamia seikkoja kannattaa nostaa esiin, joilla voi olla välillisesti vaikutusta myös yhtiön verotukseen.

Omien osakkeiden hankinta alentaa niistä maksetun summan verran yhtiön nettovarallisuutta, koska osakkeista maksettua hankintamenoa ei lasketa nettovarallisuutta lisääviin varoihin. Toisaalta huomioitavaa on, että yhtiön hallussa olevia omia osakkeita ei oteta huomioon jaettaessa yhtiön nettovarallisuutta osakkeiden lukumäärällä, eli hankinnalla ei ole vaikutusta yhden osakkeen matemaattiseen arvoon tai verotusarvoon. (Leppiniemi, 2005, 313)

Yhtiön verotuksen näkökulmasta omia osakkeita hankittaessa tulee huomioida koko verovuoden aikana hankittujen tai lunastettujen osakkeiden kokonaismäärä. Onko yli puolet yhtiön osakkeista vaihtanut omistajaa verovuoden aikana? Mikäli osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen on muuttanut omistussuhteita siten, että yhtiön omistus muuttuu yli 50 prosenttisesti, yhtiö menettää oikeuden tappioiden vähentämiseen. Yhtiöllä on tosin mahdollisuus hakea erityisistä syistä

poikkeuslupaa tappioiden vähentämiseen, mikäli se on tarpeen yhtiön toiminnan jatkumisen kannalta. (Verohallinto, 2013,a)

Varainsiirtovero

Osakeyhtiön tulee maksaa varainsiirtovero vastikkeellisesti hankkimistaan omista osakkeista ja mikäli yhtiön myy edelleen hankkimiaan osakkeita, ostajan tulee maksaa varainsiirtovero kaupasta. Mikäli kyse olisi pörssiyrityksen omien osakkeiden hankinnasta ja kauppa tapahtuu pörssissä, ei varainsiirtoveroa peritä. Varainsiirtovero tulee suorittaa myös silloin, kun yhtiö lunastaa omia osakkeita osakepääomaa alentamalla ja tällöin veron perusteena on luovutetusta osakkeesta maksettava hinta tai palautettu osakepääoman määrä. Osakeyhtiön osakkeiden kaupasta menevän varainsiirtoveron määrä on 1.6 % kauppahinnasta vuonna 2017. (Verohallinto, 2017)

3.2.2 Luovuttajan verotus

Osakkaan osakkeista saama kauppahinta verotetaan luovutusvoittoa koskevien säännösten mukaisesti. Luovutukseen ei voida soveltaa tuloverolain 48 §:n sukupolvenvaihdoksen verovapaussäännöksiä, koska yhtiön hankkiessa osakkeita osakkaalta luovutuksensaaja ei ole sukulainen vaan yhtiö. Luovutusvoittoa laskettaessa luovutushinnasta vähennetään omaisuuden poistamaton hankintameno ja voiton hankkimisesta aiheutuneet menot. Niin sanottua hankintameno-olettamaa sovellettaessa luovutushinnasta vähennetään kuitenkin aina vähintään 20 % luovutushinnasta tai 40 % prosenttia luovutushinnasta, jos omaisuus on ollut luovuttajan omistuksessa yli 10 vuotta. Hankintameno-olettamaan sovelletaan silloin, kun todellinen hankintameno myyntikulut huomioituna on pienempi kuin hankintameno-olettama. (Verohallinto, 2013,a)

Osakkeiden luovuttajan verotus toimitetaan pääsääntöisesti näiden luovutusvoiton verosäännösten mukaisesti, jäljempänä on esitelty verotuksen riskitilanteita, joissa

luovutusvoittoverotuksesta on poikettu ja sovellettavaksi on tullut VML 29 §:n mukaiset peitellyn osingon verosäännökset.

3.2.3 Verotukselliset riskit

Koska omien osakkeiden hankkimisessa on kyse yhtiön varojen jakamisesta osakkaille ja osakkaan sekä yhtiön välisestä transaktiosta, tulee olla erityisen tarkka tiettyjen verotuksellisten riskien suhteen. Kaupassa käytettävän hinnan tulee olla ”oikea” eli käypä hinta, yhtiö ei saa maksaa osakkaalle ylihintaa, eikä alihintaa. Siitä huolimatta, että kaupassa olisi sovellettu käypää hintaa, voidaan osakkeen osto tulkita verotuksen kiertämiseksi, jos katsotaan, että kaupalla pyritään kiertämään osinkotulon verotusta. (Kukkonen-Walden,2014, 237-238) Verotuksellisia riskejä pystyy pienentämään hankkimalla ennakkoratkaisua veroviranomaiselta ennen osakkeiden hankintaa (Rekola-Nieminen,2012).

Alihintainen kauppa

Alihintainen osakkeiden hankinta osakkaalta yhtiölle johtaa osakkaiden suhteellisen varallisuusaseman muutokseen, eli alihintaedun voidaan ajatella kohdistuvan jäljellä jääviin osakkeenomistajiin. Ratkaisevaa näissä tilanteissa on luovuttajan ja jäljelle jäävän osakkaan mahdollinen sukulaisuussuhde ja alihintaista luovutusta tulee tällöin tarkastella lahjaverotuksen näkökulmasta. (Kukkonen, Walden,2014, 238)

Lahjan saajaksi ei katsota yhtiötä vaan muiden osakkaiden katsotaan saavan veronalaisen lahjan, koska heidän yhtiöosuutensa kasvaa. Lahjaveron määrää laskettaessa yhtiölle hankittavien osakkeiden käyvästä arvosta vähennetään kauppahinta, jonka yhtiö osakkeista maksoi. Tämä on muille osakkaille siirtyvän edun määrä ja lasketun osakaskohtaisen edun perusteella määräytyy kunkin osakkaan saama lahja osakkeita yhtiölle myyneeltä osakkaalta. Lahjavero määräytyy saajakohtaisesti sukulaisuussuhteen mukaisen veroluokan perusteella. (Lindgren,2014, 54)

Perintö- ja lahjaverolakiin on säädetty alihintaisia luovutuksia koskeva erityissäännös, jossa määrätään, että mikäli osakkeista maksetaan alle $\frac{3}{4}$ käyvästä arvosta, voidaan käyvän arvon ja vastikkeen välinen erotus katsoa lahjaksi (PerVL 18 § 3 mom). Mikäli yritystä jatkavan osakkaan lahjaan sisältyy vähintään 10 % yrityksestä, lahjaveroa voidaan huojentaa PerVL 55 §:n perusteella.

Ylihintainen kauppa

VML 29 §:n 1 momentin mukaan, jos yhtiö maksaa osakkeistaan käypää arvoa korkeamman hinnan, käyvän arvon ylittävä määrä verotetaan peiteltynä osinkona. Tässä on verohallituksen ohjeistuksen mukaan kysymys hinnoittelupoikkeamasta ja luovuttajan verotukseen sovelletaan peiteltyyn osingon verotusta. VML 29.1 §:n mukaan hinnoittelupoikkeaman tulee olla olennainen, eli pieni ero osapuolten käyttämän hinnan ja verotuksen toimittajan käyväksi hinnaksi katsoman arvon välillä ei oikeuta verotuksen toimittajaa soveltamaan peiteltyyn osingon säädöksiä.

Peitelty osinko, osinkotulon veron kiertäminen

Huolimatta siitä, että osakkeista maksettu hinta olisi ollut käyvän arvon mukainen, voidaan VML 29 §:n 2 momentin nojalla tulkita kauppa peiteltyksi osingoksi, mikäli katsotaan, että varojen jako on tapahtunut osingosta menevän veron välttämiseksi. Verohallituksen syventävässä ohjeessa peittelystä osingosta todetaan, että tilanteissa, joissa osakkeiden hankinnalla katsotaan kierretyksi osinkotulon verotusta, tulkitaan jaettujen varojen määrä kokonaisuudessaan peiteltyksi osingoksi, eikä siitä vähennetä osakkeiden hankintamenoa. (Verohallinto,2016a)

Aiemmalla oikeuskäytännöllä on tulkintatilanteissa perinteisesti ollut tärkeä merkitys. Verohallituksen peiteltyyn osingon ohjeistuksessa esitetään tilanteita, joissa vakiintuneen tulkinnan mukaan peiteltyyn osingon säännöstä ei tulisi soveltaa. Näitä ovat osakkeiden luovutukset, jotka ovat liittyneet

sukupolvenvaihdoksiin tai tilanteisiin, joissa vähemmistöosakas lunastetaan yhtiöstä pois. Samaisen ohjeen mukaan verotuksessa ei tulisi soveltaa peitellyn osingon verotusta, jos osakkeita hankkivassa yrityksessä on sukupolvenvaihdos ja yritystoiminnan jatkajan omistusosuus yhtiössä kasvaa omien osakkaiden hankkimisen myötä merkittävästi. Edellytyksenä on myös että sukupolvenvaihdoksen jälkeiset uudet osakkaat toimivat aktiivisesti yrittäjinä ja tosiasiallisesti käyttävät valtaansa yhtiössä. Myöskään tilanteissa, joissa luopuva osakas menettää osakkeiden myymisen myötä enemmistöosakkuutensa, eikä jäljelle jäävä omistusosuus ole merkittävä (max 20 %), ei tulisi soveltaa peitellyn osingon verotusta. Kaikissa tilanteissa on myös oleellista, että käytetty kauppahinta on enintään osakkeiden käypä arvo. (Verohallinto.2016,a,b)

Seikka, joka vaikuttaa peitellyn osingon soveltamisen kannalta lieventävänä, on se, että yhtiö supistaa toimintaansa ja esimerkiksi myy tarpeettomaksi käyvää omaisuuttaan. Näin kertyneitä ylimääräisiä varoja voidaan jakaa osakkaille ilman peitellyn osingon veroseuraamaksua, vaikka lunastus kohdistuisikin kaikkiin osakkaisiin, eikä määräysvalta yhtiössä muuttuisi. Tuo tilanne on siis poikkeus ja yleisesti raskauttavana asiana peitellyn osingon kannalta pidetään tilanteita, joissa määräysvalta yhtiössä ei osakkeiden hankkimisen jälkeen muutu, eli osakkeita hankitaan osakkailta heidän omistamiensa osuuksien suhteessa. (HE 26/1998)

Kuten aiemmin on tullut esiin osakeyhtiölain säännökset omien osakkeiden hankkimisessa vastaavasti korostavat osakkaiden tasapuolista kohtelua eli osakkeiden hankkimista kaikilta osakkailta heidän omistamien osuuksien suhteessa. Vero-oikeudessa taas osakkaiden hankinnan kohdistuminen tasapuolisesti kaikkiin osakkaisiin katsotaan lisäävän peitellyn osingon riskiä.

Peitellyn osingon verotus

Mikäli omien osakkeiden hankintaa sovelletaan luovutusvoittoverotus-säännösten sijaan VML 29 §:n mukaan peitellyn osingon verotusta, määrätään peitelty osinko seuraavasti: Peitellyksi osingoksi katsottu tulo verotetaan TVL 33 d §:n mukaan ja

peitelystä osingosta 75 % luetaan luovuttajan ansiotuloksi ja 25 % on verovapaata (TVL 33 d §). Osakkaan henkilökohtainen ansiotuloverokanta siis ratkaisee, mikä on lopullinen verotaso. Voihan jopa syntyä tilanne, että peitellyn verotuksen soveltaminen olisi normaalia luovutusvoittoverotusta edullisempaa verovelvolliselle. Peitelystä osingosta määrätään myös yleensä veronkorotus VML 32 § mukaisesti verovelvolliselle, eli osakkeiden myyjälle. Yhtiölle ei peitelystä osingosta ole välitöntä verovaikutusta (Verohallinto, 2016a).

3.2.4 Vakiintuneen oikeuskäytännön ja ennakkopäätösten merkitys verotuksen tulkintatilanteissa

Kuten aiemmin tässä luvussa on tullut esiin, liittyy omien osakkeiden verotuskysymyksiin merkittävästi tulkintakysymyksiä ja luvussa 4.2 tarkastellaan toteutuneita verotustilanteita tarkemmin keskusverolautakunnan ennakkoratkaisujen ja KHO:n päätösten valossa. Usein on tutkimuksessa tullut myös havaituksi ennakkoratkaisun hakemisen tärkeys. Voidaanko luottaa siihen, että saatu ennakkoratkaisupäätös tai KHO:n aiemmin antama ratkaisu sitoo samanlaisessa verotustilanteessa myöhemminkin? Kuinka toteutuu verotuksen ennustettavuus?

Ennakkoratkaisu verohallinnolta

Ennakkoratakisumenettely on verovelvollisen oikeusturvan kannalta tärkeä mahdollisuus, jolla verovelvollinen voi saada ennen oikeustoimeen ryhtymistä sitovan etukäteisen kannan toimen veroseuraamuksista. Ennakkoratkaisua haetaan joko keskusverolautakunnalta tai verohallinnosta. Verovelvollisen halutessa ennakkoratkaisun esimerkiksi siitä, sovelletaanko omien osakkeiden hankintaan peitellyn osingon säännöksiä, tulee nimenomaan osakkeiden myyjän, ei osakkeita ostavan yhtiön, tehdä ennakkoratkaisuhakemus, koska tässä tapauksessa verovelvollinen on osakkeiden myyjä. (Verohallinto,2013b)

Ennakkoratkaisun sitovuuteen vaikuttaa oleellisesti se, että hakemuksessa on kuvattu relevantit olosuhteet tarkasti ja ne pysyvät samoina sekä toimet toteutetaan suunnitelman mukaisesti. Mikäli oikeustoimen sisältö tai olosuhteet ovat erilaiset kuin hakemuksessa, ennakkoratkaisua ei verotuksessa noudateta. (Myrsky, Rabinä, 2015, 60,62,81)

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut

Niissä tilanteissa, joissa laista ei löydy suoraan vastausta tiettyyn verotusongelmaan kannattaa perehtyä KHO:n ratkaisuihin. Haetaan ratkaisu, joka mahdollisimman paljon muistuttaa esillä olevaa tapausta ja jos tapaus voidaan tulkita samanlaiseksi, on oletettavaa, että ratkaisu käsiteltäväänkin ongelmaan on samanlainen. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätökset eivät sido ratkaisijaa muodollisesti, mutta niiden sitovuus on kuitenkin merkittävä ja liittyy yhdenvertaisuusperiaatteeseen sekä verotuksen ennustettavuuteen. Ei ole myöskään tarkoituksenmukaista, että hallintoa kuormitetaan valitusprosesseilla, joiden tulos on ennakoitavissa, sivuuttamalla vakiintunut oikeuskäytäntö. (Myrsky, 2002, 1,174-175)

Korkeimman hallinto-oikeuden antaessa ennakkopäätöksessään tiettyä tapaustyyppiä koskevan ratkaisuperiaatteen, se tosiasiallisesti antaa noudatettavaksi ennakkopäätössääntön. Ratkaisut toki koskevat aina yksittäistä tapausta ja ennakkopäätössääntöjen noudattaminen perustuu tapausten samanlaisuuden arviointiin. Voidaan siis todeta, että korkeimman hallinto-oikeuden antamilla verotusratkaisuilla on merkittävä verotus- ja oikeuskäytäntöä ohjaava merkitys. (Myrsky, Rabinä, 2015, 829-830)

4 CASE ESIMERKKI JA OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ

4.1 Case Hartexport

Lähtötilanne ja omien osakkeiden hankinnan motiivit

Hartexport Oy on pieni Kaakkois- suomalainen vientiyritys, toiminut vuodesta 1995 alkaen, toimialanaan erilaisten pienkoneiden tukkukauppa. Liikevaihto on koko tähänastisen historian ajan koostunut lähes kokonaan Venäjän kaupasta, ollen parhaimpina vuosina lähes 25 miljoonaa euroa. Yhtiön liiketoiminta ja liikevaihto supistuivat merkittävästi Venäjän kaupan ja ruplan romahduksen jälkeen vuoden 2014 lopulla. Toiminta jatkui tämän jälkeen merkittävästi pienemmällä volyymillä ja kuluvan vuoden liikevaihdon odotetaan jäävän edellisvuosia pienemmäksi. Liiketoiminnan painopistettä ollaan muuttamassa kotimaan kaupan suuntaan ja kaksi osakasta ovat ilmoittaneet halustaan luopua osakkeistaan ja tarjoavat näitä yhtiölle ostettavaksi.

Yhtiöllä on yhteensä 476 samalajista osaketta, jotka jakautuvat kolmelle osakkaalle seuraavasti: Osakas A, 239 osaketta ja ääntä, 50,2 % osakekannasta, Osakas B, 219 osaketta ja ääntä, 46,0 % osakekannasta ja osakas C, 18 osaketta ja ääntä, 3,8 %, osakekannasta.

Osakas B ja C haluavat luopua omistuksistaan ja toiminnan supistuessa osakas A jäisi yksin jatkamaan yhtiön toimintaa. Yhtiöllä on kassavaroja ja vapaita omia pääomia riittävästi, joten tarkoituksena on, että yhtiö ostaa osakkaiden B ja C osakkeet, näin osakas A:n ei tarvitse sitoa omia varojaan osakkeiden hankintaan.

Osakkeiden hinnoittelu/varojen arvostus

Lähtökohtana osakkeen hinnoittelussa on yhtiön viimeinen vahvistettu tase 31.1.2017 sekä vertailupohjana lisäksi välitilinpäätös 30.9.2017. Kuten luvussa 3.1 on todettu, verohallinnon ohjeistuksessa ' varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa' painotetaan, että yrityksen arvonmäärityksessä tulee huomioida yrityksen toiminta ja tilanne, jossa arvoa määritetään. Tapauskohtaisesti painotetaan joko tuotto- tai substanssiarvoa. Hartexport Oy:n tilanteessa tulee huomioida, että yrityksen liiketoiminta on supistunut merkittävästi, eikä näköpiirissä ole paluuta aiempien vuosien liikevaihtoihin tai tuloksiin, vaan toimintaa tullaan jatkamaan aiempaa suppeampana. Tällä perusteella päädytään määrittelemään yrityksen arvo, eli osakkeen kauppahinta, pelkän substanssiarvon perusteella. Substanssiarvon laskentaperusteena on yhtiön vahvistettu tase

31.1.2017, vertailuna myös välitilipäätös 30.9.2017, josta voidaan todeta, että yhtiön taloudellisessa asemassa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia tilikauden päättymisen ja taseen vahvistamisen jälkeen. Taseen varat ja velat puretaan tarkempaan tarkasteluun ja määritellään kunkin tase-erän käypä arvo ja perusteet osakkeen arvon määrittelyssä.

Yhtiön luopuva osakas B on hakenut veroviranomaiselta ennakkoratkaisua siitä, sovelletaanko hänen verotukseensa peitellyn osingon säännöstöä. Useat seikat puoltavat sitä, että peiteltyä osinkoa ei tule määrätä, mutta koska veroriskien toteutuessa maksettavat summat olisivat merkittävät ja koska aiheeseen liittyy paljon tulkintaa, päädyttiin ennakkoratkaisun hakemiseen.

Verohallinto on ennakkoratkaisupäätöksessään 29.11.2017 todennut, että osakas B voi myydä omistamansa Hartexport Oy:n osakkeet ilman, että järjestelyyn sovelletaan verotusmenettelystä annetun lain peiteltyä osinkoa koskevia säännöksiä.

Asian arvioinnissa on verohallinto perustellut kantaansa seuraavasti. Verotusmenettelystä annetun lain 29 §:n 1 momentin soveltamisen kannalta olennaista on, että osakkaan ja yhtiön välisessä luovutuksessa käytetty hintataso on käyvän arvon mukainen. Tässä tapauksessa verohallinto katsoo, että substanssiarvon soveltaminen on perusteltua, eikä osakkeiden hinnoittelu johda peitellyn osingon muodostumiseen.

Arvioitaessa verotusmenettelystä annetun lain 29 §:n 2 momentin soveltamista, eli tilannetta, onko järjestelyllä tarkoitus välttää osingosta määrättäviä veroja, on verohallinto perusteluissaan todennut tiettyjen seikkojen vaikuttavan päätökseen, että peiteltyä osinkoa ei määrätä. Esimerkkeinä näistä perusteista olivat mm se, että järjestelyyn on olemassa liiketaloudelliset perusteet, kuten esimerkiksi yhtiön pääoman tarpeen pienentyminen, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen sekä osakkaan halu luopua osakkeistaan. Lisäksi seikka, että osakkeiden myyjä luopuu kokonaan omistussuudesta ja se, että pääosakas jatkaa yritystoiminnan harjoittamista ovat vaikuttaneet ratkaisuun. Osaltaan verohallinnon ratkaisuun on

myös vaikuttanut yrityksen osingonjakokäytäntö, joka on ollut tasaista viime vuosina.

Toteutus

Osakkaiden hankinta toteutetaan suunnattuna hankintana, jossa yhtiö ostaa kaikki osakkaiden B ja C osakkeet. Perusteena suunnattuun hankintaan on yrityksen toiminnan jatkuvuuden turvaaminen. Voidaan siis todeta, että yrityksen kannalta painava taloudellinen syy osakkeiden suunnattuun hankintaa on olemassa. Yhtiön ylimääräinen yhtiökokous on tehnyt yksimielisen päätöksen omien osakkeiden hankinnasta ja kauppakirjat osakkeiden ostosta osakkaiden ja yhtiön välillä on laadittu. Niiden mukaisesti yhtiö maksaa kassavaroistaan osakkaille B ja C sovitut kauppahinnat, jotka perustuvat yhtiön substanssiarvoon, eli tässä tapauksessa käypään arvoon. Yhtiön kirjanpidossa osakkeet merkitään KILAN yleisohjeen (22.5.2000) mukaan taseen oman pääoman erään 'Omien osakkeiden rahasto'. Omien osakkeiden rahasto kuuluu yhtiön vapaaseen omaan pääomaan taseen jakokelvottoman pääoman ryhmään.

Yhtiö ostajana maksaa kaupasta varainsiirtoveron 1,6 %:a kauppahinnasta ja tämä vero kirjataan KILAN yleisohjeen mukaisesti (22.5.2000) 'Omien osakkeiden rahasto'- tilille kuten omien osakkeiden ostokin.

Kokonaisvaikutuksena kaupan johdosta yhtiön kassavarat ja voittovarot vähenevät. Kirjanpidon kannalta on huomioitava, että yhtiön tulee liitetiedoissa selvittää omien osakkeiden hankinta, toimintakertomusta yhtiö ei ole velvollinen laatimaan.

Vaikutus osakkeen matemaattiseen arvoon

Yhtiön voittovarot pienenevät osakkeiden hankinnan verran ja samoin myös yhtiön nettovarallisuus. Yhtiön hallussa olevia omia osakkeita ei kuitenkaan oteta huomioon jaettaessa yhtiön nettovarallisuutta osakkeiden lukumäärällä, eli hankinnalla ei ole vaikutusta osakekohtaiseen matemaattiseen arvoon tai

osakkeen verotusarvoon. Kaupan jälkeen yritykselle siirtyneet osakkeet on tarkoitus mitätöidä.

4.2 Oikeuskäytäntöä

4.2.1 KHO:n päätöksiä ja Keskusverolautakunnan ratkaisuja

Tässä luvussa käsitellään 4 erilaista KHO:n ja Keskusverolautakunnan antamaa päätöstä, joissa omien osakkeiden hankintaan liittyviä verotuksen tulkintatilanteita on ratkaistu. Päätöksistä kolme liittyy omien osakkeiden hankintaan VML 29:n § kannalta, eli peiteltyyn osinkoon liittyen sekä yksi päätös lahjaverotukseen perustuen.

KVL: 2000/52

”E Oy oli perheyritys, jossa isä toimi toimitusjohtajana ja äiti toimistopäällikkönä. Heidän poikansa C työskenteli yhtiössä tuotantopäällikkönä ja tytär D toimistotyöntekijänä. Vanhemmat aikoivat vähitellen siirtää sekä toiminnallisen vastuun että yrityksen omistuksen lapsilleen C:lle ja D:lle. Isä omisti yhtiön sadasta osakkeesta 68 osaketta, äiti 20 osaketta, C 7 osaketta ja D 5 osaketta. Yhtiö aikoi hankkia kaikki äidin omistamat osakkeet osakeyhtiölain 7 luvun tarkoittamalla tavalla. E Oy oli maksanut osakkaille tavanomaisesti palkkaa. Se oli jakanut myös vuosittain osan voitostaan osinkona osakkailleen. Yhtiön vapaa oma pääoma oli noin 3,2 miljoonaa markkaa. E Oy aikoi hankkia äidin omistamat osakkeet käyvällä hinnalla, joka oli 800 000 markkaa. Osakkeiden hankkimisen jälkeen lasten suhteellinen omistusosuus yhtiössä nousisi 12 prosentista 15 prosenttiin, ja isä säilyisi pääomistajana. Osakkailla ei ollut valmista suunnitelmaa siitä, miten sukupolvenvaihdosta jatketaan sen jälkeen, kun äidiltä olisi hankittu hänen omistamansa osakkeet. Äiti jäisi työskentelemään yhtiön palveluksessa. Jos E Oy hankkisi äidiltä hänen omistamansa E Oy:n osakkeet, osakkeiden hankkiminen tavalla osingosta menevän veron välttämiseksi. Verovuosi_2000 ja verovuosi_2001. Äänestys 5-2.”

Tapauksessa Keskusverolautakunta päätyi ratkaisemaan asian siten, että osakkeiden hankinta verotetaan peiteltyinä osinkoa, perusteena tälle tulkinnalle oli se, että vaikka kyse on sukupolvenvaihdoksesta, ei suunnitelmaa jatkosta ollut. Ratkaisun tulkinnanvaraisuutta korostaa se, että päätös tehtiin äänestyksessä tuloksella 5-2 ja KHO kumosi kyseisen keskusverolautakunnan ratkaisun 15.2.2001 ja lopulta ratkaisi, että osakkeiden hankintaa ei verotettu peiteltyinä osinkona.

KVL: 2007/28

”Hakija X kuului A Oy:n toimivaan johtoon. Toimiva johto omisti A Oy:n osakkeista yhteensä noin 3,5 prosenttia ja loput osakkeista olivat erilaisten yhteisöjen omistuksessa. A Oy oli myynyt omistamansa liikekiinteistöt ja jatkoi toimintaansa samoissa liiketiloissa vuokralaisena. Kiinteistöomaisuuden myynnistä saamallaan varoilla yhtiö aikoi hankkia omia osakkeitaan osakeyhtiölain 15 luvun 1 §:n 1 – kohdassa säädetyllä tavalla.

Vaikka A Oy olikin myynyt omistamansa kiinteistöt, ei sen harjoittama liiketoiminta sinänsä ollut supistunut. Yhtiön oli tarkoitus hankkia osakkeitaan käypään hintaan kaikilta osakkailta näiden omistusosuuksien suhteessa, joten osakkaat jäisivät edelleen yhtiön osakkaiksi ja omistaisivat osakkeita samassa suhteessa kuin ennenkin. Osakkeiden hankkimisen katsottiin tapahtuvan verotusmenettelystä annetun lain 29 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla osingosta menevän veron välttämiseksi. Ennakkoratkaisu vuosille 2007 ja 2008.”

Keskusverolautakunnan ratkaisu tulkita tapaus peiteltyyn osingon alaiseksi on johdonmukainen verohallituksen ohjeistuksen kanssa. Kaikilta osakkailta on hankittu osakkeita heidän omistamiensa osuuksien suhteessa, eikä tapauksessa yhtiön omistussuhteet tai määräysvalta muuttuneet. (Verohallinto,2016,a)

KHO:2003:59

”Puolisot A ja B olivat olleet rakennusurakointia harjoittavan X Oy:n osakkaita sen perustamisesta 1982 lähtien ja työskennelleet koko ajan yhtiössä. Puolisot

omistivat 85 %, heidän poikansa T 5 % ja X Oy itse 10 prosenttia yhtiön osakekannasta. Yhtiö oli viimeisenä 6 vuotena jakanut osinkoja vajaa puolet tuloksestaan. A:n ja B:n tarkoitus oli suorittaa sukupolvenvaihdos yhtiössä 3 lapsensa kanssa. Sen toteuttamiseksi X Oy hankki A:lta ja B:ltä heidän osakkeensa. A ja B jäivät kolmen vuoden siirtymäkauden ajaksi työskentelemään yhtiössä, A hallituksen puheenjohtajana ja B entisissä taloushallinnon tehtävissään. T:stä tuli osakehankinnan jälkeen suoritettavassa suunnatussa osakeannissa yhtiön suurin osakkeenomistaja ja toimitusjohtaja. Puolisoiden lasten omistusosuus yhtiöstä tulisi olemaan 80 %. Osakkeiden lunastamisen ei katsottu tapahtuvan osingosta menevän veron välttämiseksi, vaan luovutuksesta mahdollisesti saatava voitto oli A:n ja B:n veronalaista pääomatuloa tuloverolain 45 §:n tarkoittamalla tavalla. Verovuosi 2003. Ennakkoratkaisu.”

Tapauksen käsittely alkaa keskusverolautakunnalle esitetystä ennakkoratkaisuhakemuksesta, joka ennakkoratkaisuna on lausunut, että X Oy:n hankkimat osakkeet ovat luovuttajilleen veronalaista pääomatuloa siltä osin kuin hinta ei ylitä osakkeiden käypää arvoa. Mikäli käypä arvo ylittyy sovelletaan peitellyn osingon säännöksiä tältä osin. Keskusverolautakunnan perusteluna päätökselle oli että X Oy hankkii pääosakkaaltaan ja vähemmistöosakkaaltaan kaikki heidän omistamansa yhtiön osakkeet, eikä näin ollen ollut ilmeistä että varojen jako tapahtuisi osingosta menevän veron välttämiseksi. Veroasiamies on kuitenkin myöhemmin valittanut ennakkoratkaisupäätöksestä ja vaatinut sovellettavaksi peitellyn osingon säännöstöä. Perusteena veroasiamiehen valitukselle oli se, että yhtiöstä oli viiden edellisen vuoden aikana nostettu osinkoa vain pääomatulo-osuuden puitteissa, eli voittovaroja on ns. lipastoitu yhtiöön. Toisena perusteluna oli, että osa kauppahinnasta jäi velaksi yhtiöltä osakkeiden myyjille ja kolmantena perusteluna se, että A ja B jäivät vielä töihin yhtiöön, eli sukupolvenvaihdosta ei heti tapahtunut. Lopulta korkein hallinto-oikeus hylkäsi veroasiamiehen valituksen ja jätti keskusverolautakunnan ratkaisun voimaan eli osakkeiden myynti yhtiölle ei aiheuttanut peitellyn osingon seuraamuksia.

KHO: 2016:76

” A ja hänen poikansa B omistivat X Oy:n osakkeet puoliksi kumpikin. Suunnitellussa sukupolvenvaihdoksessa oli tarkoitus siirtää osakeomistus

kokonaan B:lle siten, että yhtiö lunasti A:n omistamat osakkeet kauppahinnalla, joka vastaa 75,1 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta. Korkein hallinto-oikeus katsoi A:n ja B:n välinen sukulaisuussuhde huomioon ottaen, että B sai järjestelyssä lunastuksen alihintaisuutta vastaavan edun, jota oli arvioitava perintö- ja lahjaverolain perusteella. Korkein hallinto-oikeus katsoi kuitenkin, että B ei saanut osakkeiden lunastamisen johdosta veronalaista lahjaa, koska yhtiön maksaman lunastushinnan määrä oli yli kolme neljännestä käyvästä hinnasta. Ennakkoratkaisu.”

Tapauksen käsittely alkoi verovelvollisen ennakkoratkaisuhakemuksesta, johon verohallinto antoi päätöksen, että B:n ei katsota saavan lahjaverotettavaa lahjaa. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö kuitenkin valitti ennakkoratkaisusta ja vaati B:lle lahjaveroseuraamusta, mutta hallinto-oikeus hylkäsi oikeudenvallontayksikön valituksen. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö taas valitti hallinto-oikeuden päätöksestä ja sai valitusluvan korkeimpaan hallinto-oikeuteen, joka sitten teki lopullisen ratkaisun, että lahjaveroa ei määrätä. KHO: ratkaisun perusteena oli, että jäljellä jäävä osakas ei saa veronalaista lahjaa, koska yhtiö maksaa osakkaaltaan hankkimistaan osakkeista yli 75 %:a osakkeiden käyvästä arvosta.

4.2.2 Yhteenvetoa oikeuskäytännön perusteella

Ratkaisujen perusteella voidaan todeta, kuten jo aiemmin tutkimuksessa on havaittu, että omien osakkeiden hankintatilanteisiin liittyy erityisen paljon tulkintaa; yllämainittujen ratkaisujen päätöksistä on jouduttu äänestämään, KHO on kumonnut keskusverolautakunnan ratkaisuja, Hallinto-oikeus on kumonnut aiemmin annettuja ennakkoratkaisuja ja KHO on jälleen kumonnut Hallinto-oikeuden ratkaisuja.

Tiettyjä johtopäätöksiä voidaan verohallituksen peiteltyyn osingon ohjeistuksen sekä edellä käsiteltyjen KHO:n ja Keskusverolautakunnan päätösten perusteella tehdä tilanteista, jotka lieventävät riskiä peiteltyyn osinkoon yhtiön hankkiessa omia osakkeitaan. Osakkeenomistajalta lunastetaan kaikki osakkeet, luopuja menettää kaupan myöstä enemmistö-osakkuutensa, yhtiössä toteutetaan

sukupolvenvaihdos ja uudet osakkaat jatkavat aktiivista yritystoimintaa tai yhtiöllä on varoja, joita ei tarvita liiketoimintaan. Samanaikaisesti vaatimuksena on usein, että yhtiö on jakanut säännöllisesti osinkoa.

Vastaavasti voidaan ajatella, että tietyt seikat lisäävät peitellyn osingon riskiä. Osakkeenomistajilta lunastetaan osakkeita heidän omistuksensa suhteessa, määräysvalta yhtiössä ei muutu, pääosakkaalta ostetaan vain osa hänen osakkeista, kauppahinta tai osa siitä jää yhtiöltä velaksi tai yhtiön osingonjakopolitiikka ei ole ollut säännöllistä, eli osinkoja on ns. lipastoitu yhtiöön.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Omien osakkaiden hankinnan mahdollisuutta ja järkevyyttä kannattaa listaamattomassa yhtiössä ainakin selvittää silloin, kun yhtiön omistusrakenteisiin on tulossa muutoksia, valmistaudutaan sukupolvenvaihdoksiin tai muihin yritysjärjestelyihin. Sukupolvenvaihdokset tai muut omistajanvaihdokset ovatkin yleisimmin motiiveina omien osakkeiden hankintaan listaamattomissa yhtiöissä. Pelkästään varojenjakokeinona, jolla korvattaisiin osingonjakoa, ei omien osakkeiden hankintaan välttämättä kannata ryhtyä, koska peitelty osinko tulee äärimmäisen herkästi sovelletuksi tämänkaltaisissa tilanteissa.

Omien osakkeiden hankinta on erityisen kiinnostava järjestely siksi, koska jäljellä jäävien osakkaiden ei tarvitse sitoa omia varojaan luopujan osakkeiden oston, vaan kauppaan voidaan käyttää yhtiön omia varoja. Hankinnan toteuttamiseen riittää yksityisessä osakeyhtiössä yhtiökokouksen enemmistön päätös, jossa tulee todeta osakeyhtiölain määräämät muutoseikat. On myös huolehdittava, että yhtiön kassavarat ja vapaat omat pääomat ovat riittävät kaupan toteuttamiseksi ja ettei kauppa johda yhtiön maksukyvyttömyyteen. Omien osakkeiden hankinnan toteuttaminen on siis selkeä toimi ja tarvittaessa nopeallakin aikataululla toteutettavissa. Suuri huomio omien osakkeiden hankintaa valmisteltaessa kannattaa suunnata verosuunnitteluun ja varmistaa toimenpiteen verotuksen ennustettavuus, koska aiheen verokysymyksiin liittyy paljon tulkintaa.

Yksityisen osakeyhtiön osakkeen arvonmääritys saattaa olla melko hankalaa; pitää pystyä määrittelemään luotettavasti listaamattoman osakkeen käypä arvo ja oikea hinta. Ylihintainen kauppa johtaa tilanteeseen, jossa verottaja tulkitsee kaupan peiteltyyn osingon säädösten mukaiseksi ja alihintainen kauppa taas saattaa johtaa lahjaverotukseen, erityisesti niissä tilanteissa, kun luopuva osakas ja jatkajat ovat lähipiiriä. Peiteltyyn osinkoon voi hinnoittelupoikkeaman lisäksi johtaa tekijät, jotka viittaavat verohallinnon tulkinnan mukaan siihen, että järjestelyllä kierretään osinkoverotusta tai järjestelyllä ei ole liiketaloudellisia perusteita. Näinollen omien osakkeiden hankintaan ei kannata ryhtyä ilman, että ottaa ennakkoon huomioon toimen mahdolliset verovaikutukset. Veroratkaisujen ennakoitavuuteen on tällaisissa tulkintatilanteissa verohallinnon ennakkoratkaisuilla ja aiemmalla oikeuskäytännöllä ratkaisevan suuri merkitys.

Omien osakkeiden hankintatilanteissa tasapainoilu osakeyhtiölain ja vero-oikeuden välillä aiheuttaa hieman hämmennystä. Osakeyhtiölaki korostaa osakkaiden yhdenvertaisuutta; lähtökohtana on, että yhtiö hankkii osakkeita kaikilta osakkeenomistajilta samassa suhteessa, vain yhtiön kannalta erityisen pätevistä taloudellisesta syystä yhtiö voi hankkia osakkeita vain tietyiltä osakkailta eli toteuttaa ns. suunnatun hankinnan. Vero-oikeudessa taas osakkeiden hankinnan kohdistuminen tasapuolisesti kaikkiin osakkaisiin saattaa lisätä peiteltyyn osingon tulkinta-riskiä.

Kyseen ollessa listaamattomat pk-yritykset ja niissä tapahtuva päätöksenteko ja jos vaakakupissa on valittavana, noudatetaanko yhtiöoikeuden vai vero-oikeuden säädöksiä, voidaan herkästi tulla johtopäätökseen, että vero-oikeuden säännökset mielletään yrityksessä painoarvoltaan tärkeimmiksi kuin osakeyhtiölain pykälät, aivan yksinkertaisesti siitä syystä, että sanktiot veroasioissa ovat yleensä todennäköisemmät ja suuremmat.

Jatkotutkimuksen kannalta erityisen kiinnostavaa on omien osakkeiden hankinnan verokysymyksiin liittyvät tulkintatilanteet ja verokysymyksiin haettujen ennakkoratkaisujen sitovuus. Tiettyihin tutkimuksessakin tarkasteltuihin KHO:n

ratkaisuihin liittyi verohallinnon aiemmin antama ennakkoratkaisupäätös, josta verohallinnon taholta myöhemmin valitettu ja asian lopullista ratkaisua on jouduttu hakemaan KHO:sta asti. Kuinka näissä tilanteissa toteutuu verotuksen ennustettavuus ja verovelvollisen luottamuksensuoja?

LÄHDELUETTELO

Eriksson Päivi & Koistinen Katri (2014) Monenlainen tapaustutkimus, Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki, 2014

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009), Tutki ja kirjoita, Tammi, Helsinki, 2009

Kukkonen, Walden (2014), PK- Yrityksen verosuunnittelu, 2. Painos, Sanoma Pro Oy, Helsinki, 2014

Leppiniemi Jarmo ja Leppiniemi Raili (2005), Oikeat ja riittävät kirjaukset, 5.painos, Gummerrus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005

Leppiniemi Jarmo (2005), Tilinpäätös- ja verosuunnittelu, 9. Uudistettu laitos, Porvoo 2005

Leppiniemi (2003), IFRS Johdon käsikirja, WS Bookwell Oy, Juva 2003

Lindgren Juha (2014), Osakeyhtiö luovutuksensaajana lähipiirissä tapahtuvissa osakeyhtiön omistusjärjestelyissä, Verotus N:O 1/2014

Malmivaara Tero (2002), Omien osakkeiden hankinta- intressit ja sääntely, Edilex , Edita Publishing Oy, 2002

Martikainen Marjaana (2010), OYL 9:20:n maksuton osakeanti yhtiölle itselleen, Edilex lakikirjasto/7062, 8.6.2010

Mähönen, Säiläkivi, Villa (2006), Osakeyhtiölaki käytännössä, WS Bookwell Oy, Juva 2006

Myrsky Matti (2002), Prejudikaattien merkitys verotuksessa, Gummerrus Kirjapaino Oy , Saarijärvi 2002

Myrsky Matti, Rabinä Timo (2015), Verotusmenettely ja muutoksenhaku, Balto print, Liettua 2015

Nykänen Pekka (2007), Osakeyhtiön hallussa olevien omien osakkeiden luovutuksen veroseuraamuksista, Verotus N:O 1/2007

Pönkä Ville (2015), Osakkeen lunastaminen. 1. painos. BALTO Print, Liettua 2015

Reinikainen, Peltonen, Rydman (2007), Uusi Osakeyhtiölaki, AS Pakett, Tallinna 2007

Rekola-Nieminen Leena, (2012), Omien osakkeiden hankinta, mitätöinti ja myynti, Tilisanomat, N:O 3/2012

Smith, Stuart, White, Rob (2017) Determining a company's value can be a complex process, Rochester Business Journal ,Rochester 33.17:11. (Jul.28,2017)

Varis Kaisa (2016), Omien osakkeiden hankinta ja yhdenvertaisuus pörssiyhtiössä, Lakimies 1/2016

Muut verkkojulkaisut:

KILA, 22.5.2000, lausunto 2000/1613. Lausunto OYL 7 luvussa tarkoitettujen omienosakkeiden hankinnan ja luovutuksen kirjanpidollisesta käsittelystä

[Verkkojulkaisu] [Viitattu 17.9.2017]. Saatavilla:

<https://www.edilex.fi/kila/1613>

KILA, 11.6.2013, Kirjanpitolaikun yleisohje henkilöstörahasen tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta sekä arvonmäärityksestä 11.6.2013

[Verkkojulkaisu] [Viitattu 12.11.2017]. Saatavilla:

[https://fokus-almatalent-fi.ezproxy.cc.lut.fi/teos/BAXBXATDFGBG#kohta:2.\(\(20\)KIRJANPITOLAUTAKUN NAN\(\(20\)YLEISOHJEET\(\(20\):Kirjapitolautakunnan\(\(20\)yleisohje\(\(20\)henkil\(\(f6\)st\(f6\)rahaston\(\(20\)tilinp\(\(e4\)\(\(e4\)t\(\(f6\)ksest\(\(e4\)\(\(20\)ja\(\(20\)toimintakertomuksesta\(\(20\)0\)sek\(\(e4\)\(\(20\)arvonm\(\(e4\)\(\(e4\)rityksest\(\(e4\)\(\(20\)11.6.2013\(\(20\)](https://fokus-almatalent-fi.ezproxy.cc.lut.fi/teos/BAXBXATDFGBG#kohta:2.((20)KIRJANPITOLAUTAKUN NAN((20)YLEISOHJEET((20):Kirjapitolautakunnan((20)yleisohje((20)henkil((f6)st(f6)rahaston((20)tilinp((e4)((e4)t((f6)ksest((e4)((20)ja((20)toimintakertomuksesta((20)0)sek((e4)((20)arvonm((e4)((e4)rityksest((e4)((20)11.6.2013((20)))

Leppiniemi Jarmo, Leppiniemi Raili ja Kisanlahti Timo (1997),viimeisin päivitys 2017, Tilinpäätöksen tulkinta, Talentum Media Oy,Helsinki

[Verkkajulkaisu] [Viitattu 12.11.2017]

Saatavilla:[https://fokus-almatalent-](https://fokus-almatalent-fi.ezproxy.cc.lut.fi/teos/BAXBXATEFGGBG#kohta:7.((20)ERITYISSOVELLUKSIA((20):Yrityksen((20)arvon((20)m((e4)((e4)ritt((e4)minen((20):Substanssiarvo((20)ja((20)tuottoarvo((20)))

[https://fokus-almatalent-fi.ezproxy.cc.lut.fi/teos/BAXBXATEFGGBG#kohta:7.\(\(20\)ERITYISSOVELLUKSIA\(\(20\):Yrityksen\(\(20\)arvon\(\(20\)m\(\(e4\)\(\(e4\)ritt\(\(e4\)minen\(\(20\):Substanssiarvo\(\(20\)ja\(\(20\)tuottoarvo\(\(20\)](https://fokus-almatalent-fi.ezproxy.cc.lut.fi/teos/BAXBXATEFGGBG#kohta:7.((20)ERITYISSOVELLUKSIA((20):Yrityksen((20)arvon((20)m((e4)((e4)ritt((e4)minen((20):Substanssiarvo((20)ja((20)tuottoarvo((20)))

Verohallinto 15.5.2013,a Verohallinnon syventävä ohje, Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa A67/200/2013

[Verkkajulkaisu] [Viitattu 11.10.2017]. Saatavilla:

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48042/yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksess5/

Verohallinto 19.6.2013,b Verohallinnon ohje, Ennakkoratkaisu- ja poikkeuslupahakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös A15/200/2013

[Verkkajulkaisu] [Viitattu 14.11.2017]. Saatavilla:

https://www.edilex.fi/verohallinnon_ohjeet/2013_0619.html#3%20Hakemus%20ja%20sen%20toimittaminen%20Verohallintoon

Verohallinto, 12.10.2016,a Verohallinnon syventävä ohje, Peitelty osinko A61/200/2016

[Verkkajulkaisu] [Viitattu 13.11.2017]. Saatavilla:

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48147/peitelty_osink2/

Verohallinto, 21.12.2016,b Verohallinnon syventävä ohje, Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa A221/200/2016

[Verkkajulkaisu] [Viitattu 17.9.2017]. Saatavilla:

<https://www.vero.fi/contentassets/b7527d50a98a4601be5a8c4484f564ca/varojen-arvostaminen-perinto--ja-lahjaverotuksessa.pdf>

Verohallinto 17.2.2017, Verohallituksen syventävä ohje, Varainsiirtoverotuksen yhtenäistämisohje A047/200/2017

[Verkkajulkaisu] [Viitattu 11.10.2017]. Saatavilla:

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48214/varainsiirtoverotuksen_yhtenaistamisohj4/#2-arvopaperikaupat

HE 26/1998

KVL:2007/28

KVL:2000/52

KHO:2016:76

KHO:2003:59